

«Η Ελλάδα δεν γνώρισε το baby boom»

Του ΒΥΡΩΝΑ ΚΟΤΖΑΜΑΝΗ *

Οι γυναίκες που γεννήθηκαν στη χώρα μας από το 1930 έως το 1960 αφενός περιορίζουν προοδευτικά τη γονιμότητά τους (κάνουν, δηλαδή, όλο και λιγότερα παιδιά), αφετέρου τεκνοποιούν όλο και σε μικρότερη ηλικία.

Οι πτωτικές όμως τάσεις της μέσης ηλικίας στην τεκνογονία ανατρέπονται στη συνέχεια και τα νέα ζευγάρια (αυτά που γεννήθηκαν μετά το 1960) τείνουν να τεκνοποιούν σε όλο και μεγαλύτερες ηλικίες (γύρω στα 30 τους χρόνια σήμερα για τις γυναίκες), συνεχίζοντας παράλληλα να περιορίζουν κατάτι ακόμη τον αριθμό των παιδιών που φέρνουν στον κόσμο.

Στους δύο αυτούς παράγοντες (δηλαδή στην πτώση της γονιμότητας στις διαδοχικές γενεές και στην αύξηση της ηλικίας που οι γυναίκες φέρνουν στον κόσμο τα παιδιά τους), περισσότερο όμως στο δεύτερο, οφείλεται βασικά η κατάρρευση των συγχρονικών δεικτών γονιμότητας της περιόδου 1980-1995 και η σταθεροποίησή τους στη συνέχεια (1995-2007) σε επίπεδα που σίγουρα δεν επιτρέπουν την αναπαραγωγή των γενεών (1,4-1,5 παιδί/γυναίκα). Η Ελλάδα στο πεδίο αυτό διαφοροποιείται, επομένως, των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προ της διεύρυνσης σε δύο σημεία α) δεν γνώρισε τη μεταπολεμική έξαρση των γεννήσεων και της συγχρονικής γονιμότητας (φαινόμενο που είναι γνωστό ως baby-boom) και β) η πτώση της συγχρονικής γονιμότητας εμφανίζεται με σχετική υστέρηση (μετά το 1980), είναι ταχύτερη και οι τάσεις μερικής ανόρθωσής της μόλις εμφανίζονται.

Με βάση τα προαναφερθέντα είναι προφανές ότι οι αναπαραγωγικές συμπεριφορές στην Ελλάδα μεταβάλλονται (όπως και στις υπόλοιπες ανεπτυγμένες χώρες) και το μοντέλο της οικογένειας με περιορισμένο αριθμό παιδιών (δύο) τείνει να κυριαρχήσει στη χώρα μας. Οι στάσεις και οι αντιλήψεις προοδευτικά αλλάζουν και τα νέα ζευγάρια (οι γυναίκες και οι άνδρες που γεννήθηκαν μετά το 1950-1960) τείνουν να υιοθετήσουν διαφορετικές συμπεριφορές από αυτές των προηγούμενων γενεών.

Παράλληλα, τα καταναλωτικά πρότυπα στη χώρα μας ουδαμώς διαφοροποιούνται από αυτά των βρειότερων αναπτυγμένων χωρών της Ευρώπης, η επίδραση της Ορθόδοξου Εκκλησίας (πολύ περισσότερο «διακριτικής» στον τομέα που μας ενδιαφέρει σε αντίθεση με τον καθολικισμό) ατονεί και η όποια επιρροή της προσκρούει στο κατώφλι της ιδιωτικής ζωής.

Κατ' επέκταση, συγκεντρώνονται προοδευτικά και στην Ελλάδα οι υλικοί, πολιτισμικοί και θεσμικοί όροι που επιτρέπουν την ανάδυση, στον τομέα της οικογένειας, ενός «κυρίαρχου» προτύπου που διαχέεται πλέον ταχύτατα σε όλη την Ευρώπη.

Πιστεύουμε κατ' επέκταση ότι η όποια αλλαγή των αναπαραγωγικών μας συμπεριφορών προϋποθέτει τη συνύπαρξη δύο συνθηκών: την αλλαγή των κυρίαρχων αξιών και την αντικατάστασή τους από αξίες που «ευνοούν» την τεκνογονία (δηλαδή το πρότυπο μιας οικογένειας που θα έχει περισσότερα

από δύο παιδιά) και ταυτόχρονα τη δημιουργία συνθηκών (οικονομικών και κοινωνικών βασικά) που να επιτρέπουν την υλοποίηση ενός τέτοιου επιθυμητού μεγέθους οικογένειας. Οι δύο πρότερες συνθήκες δεν ισχύουν προς το παρόν και δεν διαθέτουμε ενδείξεις για τη μελλοντική τους πλήρωση. Αντιθέτως και στη χώρα μας -όπως και στην πλειονότητα των ανεπτυγμένων χωρών του πλανήτη μας- οι συνθήκες που οδηγούν στην ανάδυση ενός νέου, κυρίαρχου τύπου οικογένειας (ενός προτύπου οικογένειας με περιορισμένο αριθμό παιδιών, λιγότερα των δύο κατά μέσο όρο) συγκεντρώνονται προοδευτικά: το δίκαιο εξελίσσεται παράλληλα, τείνοντας να κατοχυρώσει την ισότητα και την αυτονομία των εταίρων στο πλαίσιο της συμβίωσης, δίδοντας όλο και περισσότερο στη γυναίκα τη δυνατότητα να «βιώσει» τη διάλυση της συμβίωσης αυτής (εντός ή εκτός γάμου) και την επιλογή της να παραμείνει, αν το επιθυμεί, μόνη, ενώ ταυτόχρονα τα μέσα αντισύλληψη τείνουν να της επιτρέψουν τον πλήρη σχεδόν έλεγχο της γονιμότητάς της.

* Καθηγητής Δημογραφίας, διευθυντής του Εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων (ΕΔΚΑ) του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας